

Advokatforeningens årstale 2016

Tilgang, tillit, tilsyn – advokaten i et rettsliggjort samfunn

1	Innledning	2
2	Tilgang	3
2.1	Advokaten i et rettsliggjort samfunn	3
2.2	Advokatterskel	4
2.3	Kostnader og prosessrisiko	5
3	Tillit	8
3.1	Innledning	8
3.2	Kvalitet	8
3.3	Hederlighet	9
4	Tilsyn	10
4.1	Dagens tilsyn er ikke godt nok	10
4.2	Advokatlovutvalgets forslag	11
4.3	Advokatforeningens syn på forslaget	12
5	Avslutning	13

1 Innledning

Kjære alle sammen!

Tittelen på årets tale er «Tilgang, tillit, tilsyn – advokaten i et rettsliggjort samfunn». Det er et privilegium å få lov til å tale til dere. Men vi må ikke glemme folk flest. Det er ikke bare Fremskrittspartiet som er for folk flest. Demokratiet er for folk flest. Rettsstaten er for folk flest.

Og folk flest holder stort sett til utenfor denne salen. Heldigvis har vi en kanal hvor vi kan nå folk flest, nemlig Facebook. Så jeg spurte mine 4 999 gode venner der; hva tenker dere når dere hører ordet «advokat»? Jeg fikk 382 svar, hvilket er oppsiktsvekkende og viser at folk ikke har et likegyldig forhold til oss advokater.

Det dukker opp ord som «nyttig» og «støttespiller». Det liker jeg. «Støtte i forhold til rettigheter» er jo en viktig avgrensning.

Det første ordet som dukker opp når en her hører «advokat», er «advokat». Litt lite fantasi der, kanskje.

«Overbetalt» kommer tidlig. Ja, en norsk advokat som i hovedsak har privatpersoner som klienter, fakturerer, ifølge årets bransjeundersøkelse utført av Kantar TNS, i gjennomsnitt 1.301,- kroner i timen.¹ Det er mye penger. Og juridiske konflikter er ofte kompliserte – bare det å sette seg inn i saken kan ta flere timer. Har saken en motpart? I så fall risikerer du å tape – med saksomkostninger. Da må du også betale motpartens advokat. For mange mennesker vil dette, selv i ganske alminnelige konflikter, innebære en stor økonomisk belastning.

«Regning» er et ord som dukker opp. Ja, advokaten må sende regning, og det kan ofte også være det siste klienten ser til henne.

«Rådgivning» og «dyrt». Ja, det er rådgivning – og ja, det er dyrt – og dermed setter denne assosiasjonen fingeren på noe av essensen i min tale:

Vi omgis av en akselererende rettsliggjøring, med et stadig voksende og, for mange, komplisert lovverk. Dermed oppstår stadig oftere behovet for å snakke med en advokat – en samtale som altså i snitt koster 1.301,- kroner i timen. Pluss moms.

Mange av oss som er samlet her i dag, har mye felles. Vi har vokst opp i gode familier, har hatt trygge barndommer, blitt inspirert til å følge med på skolen, gjøre lekser og ta høyere utdanning.

Jeg har lyst til å ta dere med på et lite tankeeksperiment: Legg disse ressursene bort. Hva er det du da må gi avkall på? Hva betyr det å være ressurssterk i vår tid? Jeg tror ikke dette handler så mye om penger og formue, om lønn eller arv. Jeg tror at det å være ressurssterk først og fremst er en opplevelse av å mestre samfunnet vi lever i.

Å være ressurssterk betyr å ha kontroll, vite at man kan ta vare på seg selv og sine. Du er trygg på at dersom noen utsetter deg for en urett, kan du gjøre dine rettigheter gjeldende. Dette er en følelse av mestring som ikke bare inntreffer når uretten skjer, men den ligger i oss hele tiden – som en fundamental trygghet.

¹ Jf. Advokatforeningens Bransjeundersøkelse 2016 s. 25. Den gjennomsnittlige utfakturerte timeprisen som er oppgitt er eksklusiv merverdiavgift.

Så hvordan må det føles å mangle denne tryggheten? Hvordan er det å vite at dersom din arbeidsgiver, utbygger på nabotomta eller en offentlig myndighet tar seg til rette på din og din families bekostning – så har du sannsynligvis veldig lite å stille opp med?

Å ikke mestre loven og rettsstaten, er å bli stadig mer fremmedgjort og avmektig i sitt eget liv.

«Rådgivning» og «dyrt» beskriver ordet «advokat», og også et fundamentalt problem jeg tror stadig flere opplever i vårt rettsliggjorte samfunn: Man behøver råd – men har ikke råd.

«De svakes talsperson»: Ja, heldigvis kan vi advokater være det. Mange advokater tar et stort samfunnsansvar for ressursvake mennesker, og jobber pro bono. Dessverre tar staten et stadig mindre ansvar for de samme menneskene, ved ikke å følge opp ordningene for fri rettshjelp på en tilstrekkelig måte. Alt i alt må jeg dessverre si at advokater nok ofte er de rike og sterkes talsperson, og næringslivets og de profesjonelle aktørenes talsperson – fremfor de svakes.

Her mener Advokatforeningen mye, men det er ikke det denne talen handler om. Jeg kan likevel ikke gå ned fra talerstolen uten å ha påpekt at Advokatforeningen finner regjeringens forslag om å halvere statens godtgjørelse for reisetid uholdbart.²

«Talentløs blodsuger» skriver en her. La meg avslutte mine lille Facebook-undersøkelse med denne sørgelige assosiasjonen. Advokater behøver en høy grad av tillit. Ikke bare fra klientene, men fra samfunnet som sådan. Dessverre er ikke alle advokater denne tilliten verdig.

En advokat skal ivareta klientens rettsikkerhet. Dette er et formidabelt ansvar. Dagens klage- og tilsynssystem er dessverre ikke alltid egnet til å identifisere de advokatene som ikke lever opp til dette ansvaret, og sette dem ut av spill.

2 Tilgang

2.1 Advokaten i et rettsliggjort samfunn

Mitt tema tar utgangspunkt i et viktig utviklingstrekk ved dagens samfunn, nemlig rettsliggjøringen.

Makt- og demokratiutredningen³ fra 2003 har i stor grad fått prege oppfatningen av rettsliggjøringen. Utredningen slo fast at rettsliggjøringen er et demokratisk problem. Det ble hevdet at:

«Rettsliggjøring innebærer at domstoler og andre rettsorganer får økende betydning på bekostning av folkevalgt myndighet (...).»⁴

Ja, rettsliggjøringen medfører at domstolene får større betydning. Men skjer dette på bekostning av folkevalgt myndighet?

² Jf. Det kongelige justis- og beredskapsdepartements Prop. 1S (2006-2017) s. 186 og 200.

³ Jf. NOU 2003: 19 Makt og demokrati.

⁴ Jf. NOU 2003: 19 Makt og demokrati s. 58.

Rettsliggjøringen skyldes i stor grad at politikerne setter makt bak sine ønskemål ved å formulere disse som rettskrav og juridisk bindende plikter.

Jeg vil hevde at rettsliggjøring gjennomgående er av det gode. Den sikrer lik tilgang til rettigheter, beskytter den svake part mot overgrep og legger til rette for gode prosesser i samfunnet. Nylig påpekte Advokatforeningens forsvarergruppe behovet for lovregulering av bruken av informanter i politiet:⁵ Lov-tomme rom tettes. Samtidig kunne vi i avisen Varden lese om et bystyremedlem i Skien som vil at politikerne skal lage regler for hvem som skal inviteres i barnebursdag.⁶ Kanskje litt for mye Møllers tran der!

Utviklingen byr også på utfordringer. Et voksende lovverk gjør det vanskeligere for den enkelte mann eller kvinne å orientere seg om rettigheter i samfunnet. Dette gjelder selv innenfor helt sentrale velferdsmessige områder, som tilgang til livsforlengende medisiner ved alvorlig sykdom eller klagemuligheter når barnevernet overtar omsorgen for ditt barn.

Rettsliggjøringen er like aktuell for næringsliv som for privatpersoner. Antallet bedriftsadvokater i næringslivet øker formidabelt.⁷ Dette sier selvfølgelig noe om hvordan næringslivet velger å skaffe seg juridisk bistand, men forteller også om fokuset næringslivet må ha på juss for tiden. Anskaffelsesregelverket, finansregulatoriske bestemmelser, konkurranserett og personvern er alle områder som krever juridisk spesialkompetanse.

Tidligere i høst fikk vi også møte begrepet «strafferettsliggjøring». I et debattinnlegg i Dagens Næringsliv av advokatene Berit Reiss-Andersen og Petar Sekulic, kunne vi lese at «[s]tadig mer adferd er strafferettslig regulert».⁸ Jussen blir stadig mer komplisert.

Rettsliggjøringen gjør det viktigere enn noen gang med effektiv tilgang til kvalifisert juridisk bistand. La oss se nærmere på denne tilgangen.

2.2 Advokatterskel

«Advokatterskelen» er et veletablert begrep i faglitteraturen om tilgangen til juridiske tjenester. I Advokatkonkurranseutvalgets utredning, NOU 2002: 18, omtales advokatterskelen slik:

«Det synes å være en utbredt oppfatning blant folk flest at det skal en del til før man oppsøker advokat. Det å kvie seg for å søke advokatbistand selv om man har et legitimt behov, betegnes gjerne som en «advokatterskel». Årsakene til at mange opplever en slik terskel, kan være at de har en oppfatning av at advokater er vanskelig tilgjengelige. Det kan

⁵ Jf. NRK 3. november 2016, <https://www.nrk.no/norge/-behov-for-a-lovregulere-politiets-bruk-av-informanter-1.13208593>.

⁶ Jf. Varden 2. november 2016: <http://www.varden.no/nyheter/han-vil-at-politikerne-skal-lage-regler-for-hvem-som-skal-inviteres-i-barnebursdag-1.1589809>.

⁷ Jf. Advokatforeningens bransjeundersøkelse 2016 s. 61.

⁸ Jf. Dagens Næringsliv 18. oktober 2016 s. 4.

skyldes at de for eksempel antar at advokatbistand er dyrt, at problemet ikke er alvorlig nok eller andre sosiale, faktiske eller formelle forhold.»⁹

Advokatterskelen gjør seg gjeldende uansett om man er innenfor eller utenfor ordningen med fri rettshjelp. Våre gode lavterskel-rettshjelpstilbud som Gatejuristen, JURK og JussBuss opererer i erkjennelsen av at mange mennesker med et stort rettshjelpsbehov aldri vil ta turen til en advokat.

En god rettsstat fordrer at man er bevisst på forhold som begrenser folks bruk av juridisk bistand. Så hva er kjernen i advokatterskelen? La meg først se på oppfatningen om at advokattjenester er dyre, og at de ikke nødvendigvis lønner seg.

2.3 Kostnader og prosessrisiko

I forbindelse med utredningen til Advokatkonkurransutvalget, ble det i 2002 gjennomført en spørreundersøkelse. Om lag halvparten av de spurte, syntes at prisen på advokatbistanden var passe i forhold til det de fikk igjen.¹⁰ Mange syntes imidlertid at prisen var høy.¹¹

Advokatlovutvalget kommenterer til dette at det ikke kan utelukkes at prisen objektivt sett var for dyr i disse tilfellene, men påpeker at det samtidig kan være vanskelig for klientene å vurdere kvaliteten på arbeidet som er utført. Klientene kan da gripe til pris som et målbart parameter på tjenesten.¹²

Dersom klienten mener at salæret er for høyt, kan advokaten klages inn til disiplinærmyndighetene som kan beslutte at salæret skal settes ned. Av de 313 klagesakene som Advokatforeningens disiplinærutvalg realitetsbehandlet i fjor, gjaldt 136 salærets størrelse. Salæret ble nedsatt i 32 prosent av sakene.¹³

Advokatenes timepris sier isolert sett lite om hva det vil koste å innhente advokatbistand. Kostnaden beror nemlig også på hvor mye arbeid som vil medgå.

Dette er svært vanskelig for klienten å vurdere – noe som har stor betydning: I følge undersøkelsen til Advokatkonkurransutvalget var prisusikkerhet et større hinder enn selve prisen for å søke advokattjenester.¹⁴

⁹ Jf. NOU 2002: 18 Rett til rett s. 37.

¹⁰ Jf. NOU 2002: 18 Rett til rett s. 145-149.

¹¹ 40 prosent av små og mellomstore bedrifter, og 31 prosent av privatpersonene mente at prisen på advokattjenester var for høy i forhold til det man fikk igjen.

¹² Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 42.

¹³ Jf. Advokatforeningens statistikk over innkomne og behandlede klager i disiplinærutvalgene for 2015, https://www.advokatforeningen.no/PageFiles/1112/Mediarapport_utvalgene_2015.pdf.

¹⁴ Jf. NOU 2002: 18 Rett til rett s. 145-149.

Det er et «økonomisk høyrisikoprojekt å gå til domstolen med sine tvister». Dette slo dommer Ruth Anker Høyer fast etter at hun hadde gjennomført en undersøkelse av samlede sakskostnader for saker for tingrett og lagmannsrett idømt ved lagmannsrettens dom.¹⁵

Jeg vil tro at mange av oss advokater har et forbedringspotensial når det gjelder den løpende informasjonen til klienten om hvilken betydning utviklingen i saken har for sakskostnadene, og hvilken risiko saken innebærer.¹⁶

En sak må alltid begynne med en objektiv rettslig og faktisk analyse som skal danne grunnlag for valget om hvordan saken skal forfølges videre. Sakens negative sider må bringes frem på et tidlig stadium, og advokaten må opptre med høy faglig integritet – også overfor egen klient. «Jeg skjønnte ikke at han var min advokat før vi kom i retten», skal en klient ha sagt om kollega Dag Steinfeldt. Det vitner om en tøff realitetsorientering under sakens forberedelse – til beste for klienten.

Ruth Anker Høyer fremhever som kommentar til sin undersøkelse at alternativ tvisteløsning alltid bør vurderes. Ikke bare for å søke å unngå kostnader, men også for å unngå den påkjenningen det er å stå i rettslig prosess.

Advokatforeningen har gjennom flere år godkjent advokatmeklere – en ordning som er alt for lite kjent, og som jeg ønsker å slå et slag for her i dag. Også vi ønsker at tvister skal mekles i større grad enn i dag, og vi har nå styrket ordningen. Advokater som består en ny, omfattende opplæring kan fra 2016 titulere seg som mekler sertifisert av Advokatforeningen.

Mekling ved advokat gir flere åpenbare fordeler. For det første kan man her velge å spleise på én felles advokatmekler, heller enn å ha hver sin advokat. For det andre vil mekling innebære en konstruktiv prosess, der partene søker å finne en løsning som begge kan leve med. Tenk litt på hva det betyr – der to naboer er uenige om tomtegrensen eller en bedrift ikke er enig med sin kunde eller samarbeidspartner om pliktene i en kontrakt. Alle fullservice advokatfirmaer bør etter min mening ha en sertifisert mekler innen få år.

Ved innføringen av tvisteloven av 2005 hadde man som målsetning at faktiske sakskostnader, når man ser bort fra saker etter småkravprosessen, skulle reduseres med 30 prosent.¹⁷

Justisdepartementets evaluering fra 2013 viser at målet faktisk ble oppnådd for tingrettenes del.¹⁸

Vi ser at lovverket har betydning for kostnadene. Så la oss snakke om advokatloven – loven som ikke bare vil ha betydning i prosess, men for all juridisk bistand.¹⁹ Hvilke grep foreslås der av betydning for kostnadene?

Advokatlovutvalget har sett det som et overordnet mål å sikre at den rettslige bistand som ytes av advokatene er av høy kvalitet. For å oppnå dette har utvalget foreslått å hegne om, stramme inn – og lovfeste – regler om advokatens kompetanse og sentrale etiske prinsipper for advokatvirksomhet.

¹⁵ Jf. *Retts på sak* nr. 2/2016 s. 26-27.

¹⁶ Jf. Regler for god advokatskikk pkt. 3.1.2 og 3.1.5.

¹⁷ Jf. Ot.prp. nr. 74 (2005-2006) pkt. 4.3.3.

¹⁸ Jf. Justis- og beredskapsdepartementets rapport «Evaluering av tvisteloven» av 4. juli 2013 s. 106.

¹⁹ Se Advokatlovutvalgets utredning og utkast til lov i NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet.

Som ledd i å skjerpe vilkårene for å få advokatbevilling, foreslår Advokatlovutvalget å innføre en ny advokatutdanning tilsvarende ett semesters fulltids studium.²⁰ Dette har en kostnadsside.

Det foretas også et veivalg når lovutvalget sier at advokattjenester i fremtiden i det vesentlige skal tilbys på samme måte som i dag. Nye innfallsvinkler til juridisk tjenesteyting oppstår fordi etterspørselen er der. Vi har for lengst møtt telefontorgs-rådgivning, nettportaler og forsikringsprodukter med advokattjenester. I høst har vi også sett at et selskap som tilbyr finansiering av søksmål, etablerer seg i Norge.²¹

Advokatlovutvalget ønsker å videreføre – og stramme inn – reglene om at bare ansatte kan eie andeler i advokatforetaket.²² I tillegg innføres skjerpede krav til hvem som kan representere advokatforetaket utad.²³ Advokatvirksomhetens tradisjonelle kjerneverdier sementeres. Samtidig vil nok hensynet til fleksibilitet og tjenesteutvikling måtte vike. Også dette har en kostnadsside.

Advokatlovutvalget har et annet svar på utfordringen om å bedre tilgangen til juridiske råd: Er du ute etter juridisk bistand og er bekymret for kostnadene, skal du kunne velge selv: Du kan gå til advokat med skjerpede krav til kvalifikasjoner, opptreden og organisering – kanskje vil den bli dyrere enn i dag – eller du kan gå til noen som overhodet ikke er advokat – eller jurist for den saks skyld.

Utvalget foreslår nemlig å oppheve den siste rest av det som misvisende er blitt kalt for rettsrådsmonopolet.²⁴ Enhver – uten krav til utdanning og kvalifikasjoner, uten tilsyn eller krav om ansvarsforsikring – foreslås å kunne tilby rettslig bistand. Advokatlovutvalget uttaler at «[d]ette kan gi større konkurranse, og dermed tilgang til billigere rettslige tjenester for det rettssøkende publikum».²⁵

Dette er et grep som bedrer tilgangen til juridisk rådgivning.

Men samtidig vil verken interessekonflikter, som utelukkende reguleres av advokatenes etiske regler, krav til faglige kvalifikasjoner, som gjelder for dem som kan titulere seg for jurist eller advokat, eller krav til skikkethet, være til hinder for å tilby juridisk rådgivning. En dagligvarekjede vil kunne ansette erfarne jurister og tilby rettsråd. En bensinstasjon kan på den annen side nøye seg med å kjøpe en lovsamling og tilby det samme: «En taco-bolle og et testament, takk!»

Advokatforeningen frykter ikke en opphevelse av rettsrådsmonopolet. Advokatene ønsker å konkurrere på kvalitet. Min antagelse er at de som kommer til å benytte seg av slike tjenester, er de med minst penger å avse, og ofte også med dårligst forutsetninger for å vurdere kvaliteten på rådene. Dette er i og for seg i orden dersom rådgivningen disse tilbys er god. Men fordi det ikke legges opp til noe tilsyn, overlates kvalitetssikringen til den enkelte. Den som har dårlig råd, kan fort få dårlige råd.²⁶

²⁰ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 489-490, utkast til § 6, jf. § 5.

²¹ Jf. *Advokatbladet* nr. 10/2016 s. 32.

²² Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 492, utkast til § 17.

²³ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 491, utkast til § 16.

²⁴ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 508, utkast til § 99.

²⁵ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 20.

²⁶ Se videre Advokatforeningens høringsuttalelse av 22. desember 2015 s. 80-82.

3 Tillit

3.1 Innledning

Ved siden av kostnadene, er graden av tillit til advokater av betydning for advokatterskelen. Samfunnet må utforme regler, krav og tilsyn som tilrettelegger for at folk kan ha tillit til advokater.

Det er særlig to ting denne tilliten må bestå i. For det første må klienten ha tillit til at tjenesten er av tilstrekkelig kvalitet.

For det andre må advokaten, som det heter i Regler for god advokatskikk, ha en hederlighet og integritet som er hevet over tvil.²⁷

3.2 Kvalitet

Tidligere i høst spurte vi tilfeldig utvalgte som hadde brukt advokat, om hvor fornøyd de var med advokaten. 36 prosent svarte at de var «ganske fornøyd», og faktisk hele 31 prosent at de var «svært fornøyd».²⁸ For en foreningsleder må det være lov å si at dette var ganske hyggelige – til dels svært hyggelige svar.

Klienten må nemlig ha tillit til at tjenesten som bestilles er av tilstrekkelig kvalitet. Men en privatperson som har behov for advokattjenester har som regel ikke særlige forutsetninger for å vurdere de råd advokaten gir. Det foreligger en kunnskapsasymmetri mellom klient og advokat. Dette må avhjelpes, og Advokatlovutvalget har foreslått mange gode grep:

Ønsket om å skjerpe vilkårene for advokatbevilling, støttes av Advokatforeningen.

Juss er et fag i stadig utvikling, og Advokatforeningen er glad for forslaget om å innføre obligatorisk etterutdanning for alle advokater.²⁹ Våre egne medlemmer har vært underlagt et slikt krav i 22 år.³⁰

Advokatforeningen deler også ønsket om å skjerpe kravene til uavhengighet. Klienten skal være trygg på at advokaten ikke har interessekonflikter eller egeninteresse i klientens sak.

De foreslåtte reglene om advokatens opplysningsplikt og gjennomføring av oppdraget vil også bedre klientens stilling.³¹

²⁷ Jf. Regler for god advokatskikk pkt. 2.2.

²⁸ Undersøkelsen ble gjennomført av Kantar TNS i oktober 2016.

²⁹ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 493, utkast til § 25.

³⁰ Jf. Harald Espeli, Hans Eyvind Næss og Harald Rinde: *Våpendrager og veiviser* s. 419.

³¹ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 495, utkast til §§ 36 flg.

3.3 Hederlighet

Tillit til advokater krever dessuten at vi innretter oss slik at risikoen for å engasjere en uhederlig advokat er så liten som mulig.

Årets mediebilde har vært preget av negativ omtale av advokater. Det dreier seg om alvorlige saker – først og fremst for de som er direkte berørt, men også for hele advokatstanden. Slike saker må tas på det største alvor, og håndteres raskt i tilsyns- og disiplinærsystemet.

Advokatbevillingen er forpliktende. Den lover kvalitet, integritet, uavhengighet og kompetanse.

Tap av bevilling må derfor være et praktisk tilgjengelig reaksjonsmiddel. Og det kan heller ikke være for enkelt å få bevillingen tilbake etter et tilbakekall.

I dag har en advokat som har mistet bevillingen sin, et ubetinget krav på å få den tilbake ved søknad så snart forholdet, som har forårsaket tilbakekallet, er brakt i orden og de øvrige vilkårene er oppfylt. I saker hvor advokaten har mistet sin bevilling fordi hun er ansett som uskikket til å være advokat, gjøres det en skjønnsmessig vurdering av om det forhold som innebar tap av tillit, på søknadstidspunktet er «reparert».

Vurderingen er vanskelig. På den ene side står hensynet til personen som har mistet sin bevilling, og på den andre hensynet til publikum. Jeg mener at det siste må veie meget tungt. Til syvende og sist har dette betydning for tilliten til hele rettssystemet.

Advokatlovutvalget ønsker å skjerpe kravene til bevilling, slik at det skal mindre til for å miste den.³² Det foreslås likevel ikke noen vesentlig endring.³³

Utvalget har videre merket seg at det ofte tar lang tid fra et straffbart forhold begås av en advokat til bevillingen trekkes. Årsaken antas å være at man ikke ønsker å tilbakekalle bevillingen på feil grunnlag, og heller vil avvente rettskraftig dom i straffesaken. Det legges her opp til at man i større grad enn tidligere bør vurdere suspensjon i påvente av dom.³⁴

Siden mangel på økonomisk kontroll ofte viser seg å være en årsak til misligheter fra advokatens hold, er det også foreslått å tydeliggjøre at slike forhold må være en del av vurderingen av om en advokat er skikket til å praktisere.³⁵

Endelig ønsker utvalget å innføre en karantenetid på to år for søknad om ny bevilling.³⁶

Utvalgets forslag er nøkterne, men viktige, tydelige og påkrevde. De støttes helhjertet av Advokatforeningen.

³² Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 151.

³³ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 155.

³⁴ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 156.

³⁵ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 157.

³⁶ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 489-490, utkast til § 5.

4 Tilsyn

4.1 Dagens tilsyn er ikke godt nok

For å sikre at advokatene oppfyller standardene som gjelder for deres drift og etikk og for å sikre den nødvendige tillit, er det avgjørende at tilsynet med advokater fungerer godt.

Dessuten må publikum ha tillit til tilsynssystemet. Da må det være lett å forstå, det må være transparent og det må være effektivt.

Publikum må også ha et sted å få sine klager mot advokater behandlet på en enkel måte. Kunnskapsasymmetrien mellom advokat og klient tilsier dette. Det skaper tillit at klienter som føler seg dårlig behandlet av advokaten, enkelt kan få dette bekreftet eller avkreftet.

Advokatforeningen mener at måten vi har innrettet oss på, ikke lenger møter dagens krav. Derfor haster det med å få på plass et nytt system.

Det er mange måter å organisere tilsyns- og disiplinærsystemet på. I en del stater i USA er det i hovedsak domstolene som har ansvaret for å utføre disse oppgavene. I gulfstater og Sentral- og Øst-Asia er det vanlig at staten gjør dette. I Kontinental-Europa og i Norden er det vanlig at advokatenes egne organer gjør det. En fremvoksende variant, er at separate særorganer fører tilsyn. Mange delstater i USA har det slik, i tillegg til England, Wales og deler av Australia.

I Norge er hele fem organer involvert i tilsyns- og disiplinærvirksomheten. Jeg skal forsøke å forklare systemet. Dere vil tenke at dette er veldig komplisert, og dere har dessverre rett.

La meg begynne med sporet for behandling av klager på advokatene. Her støter vi på tre organer. Dersom innklaget advokat er medlem av Advokatforeningen, behandles klagen av Advokatforeningens disiplinærutvalg i første instans.³⁷ Er hun ikke medlem, kan hun likevel samtykke i at disiplinærutvalget behandler klagen. Gjør hun ikke det, behandles klagen i første instans av den offentlige Disiplinærnemnden. Disiplinærnemnden er derimot andre instans for våre medlemmer.³⁸ Dersom det avdekkes forhold av en karakter som tilsier at bevillingen bør tilbakekalles, varsles Advokatbevillingsnemnden³⁹ – som for øvrig har Tilsynsrådet som sekretariat. Det er bare Advokatbevillingsnemnden som har kompetanse til å tilbakekalle bevillinger.⁴⁰ De øvrige organene kan gi reaksjonene kritikk, irettesettelse eller advarsel.⁴¹

Tilsynet med advokater føres av Tilsynsrådet for advokatvirksomhet.⁴² Advokatforeningen er også en del av tilsynet. Vår forening fører nemlig kontroll med medlemmenes oppfyllelse av etterutdanningskravet.⁴³ Dersom Tilsynsrådet avdekker forhold som tilsier at bevillingen bør

³⁷ Jf. Advokatforeningens vedtekter § 13-1, jf. advokatforskriften § 5-3 tredje ledd.

³⁸ Jf. advokatforskriften § 5-3.

³⁹ Jf. advokatforskriften § 5-9 tredje ledd.

⁴⁰ Se advokatforskriften § 6-2.

⁴¹ Jf. domstoloven § 227 tredje ledd for Disiplinærnemndens del.

⁴² Jf. domstoloven § 225.

⁴³ Se Advokatforeningens vedtekter § 12-1.

tilbakekalles, må sak fremmes for Advokatbevillingsnemnden.⁴⁴ Advokatbevillingsnemnden er også klageorgan for vedtak truffet av Tilsynsrådet.⁴⁵

Advokatforeningen har i en årrekke etterlyst en reform av vårt system, slik mange sammenlignbare land har reformert sitt. Advokatlovgivningen rundt om i verden blir revidert i et stigende tempo. 27 prosent av de land⁴⁶ som har en advokatlovgivning, har revidert eller vedtatt ny lovgivning i løpet av de siste fem årene. 47 prosent har, som Norge, en lovgivning fra forrige årtusen. Flertallet av disse er utviklingsland.⁴⁷

Et godt tilsyns- og disiplinærsystem må være effektivt – ikke minst for å inngi tillit. Tar det for lang tid før reaksjonen kommer etter at regelbruddet har funnet sted, er det lett å sitte igjen med følelsen av at ingenting skjer. Advokatlovutvalgets leder, Bergljot Webster, uttalte til Dagens Næringsliv tidligere i år at:

«Det har vært til dels manglende kommunikasjon mellom enhetene. En av instansene får inn bekymringsmeldinger på en advokat, men så vet ikke de andre instansene om det. Ingen har det fulle bildet»⁴⁸

I avisen nevner hun som eksempel at Advokatforeningen kan ha fanget opp at en advokat har rusproblemer, mens Tilsynsrådet ser at advokaten har regnskapsproblemer. Og så blir ikke problemene sett i sammenheng. «Dermed tar man ikke rette grep», uttaler hun i intervjuet.

Dette er Advokatforeningen enig i.

4.2 Advokatlovutvalgets forslag

Advokatlovutvalget foreslår å redusere antallet instanser en og samme sak risikerer å måtte innom.

Advokatnemnda vil behandle alle klager om brudd på god advokatskikk. I tillegg vil nemnda treffe beslutninger om sanksjoner ved regelbrudd avdekket ved tilsyn. Til begge formål vil nemnda ha alle sanksjonsformer for hånden; fra kritikk til tap av bevilling. Denne kompetansen vil ligge eksklusivt hos Advokatnemnda. Og for ordens skyld: Den er bredt sammensatt med advokater i mindretall.⁴⁹

Det er altså ikke slik at bukken vil passe havresekken, slik mange synes å mene. Advokatsamfunnet, som vil utføre tilsynet, gi veiledning, yte medlemstjenester og arbeide rettspolitisk, er dessuten underlagt en ekstern kontrollkomité.⁵⁰ Og reglene for god advokatskikk må godkjennes av Justisdepartementet – som i dag.⁵¹

⁴⁴ Jf. domstolloven § 225 tredje ledd.

⁴⁵ Jf. advokatforskriften § 4-8 og domstolloven § 226 annet ledd.

⁴⁶ Med «land» siktes det her til jurisdiksjoner.

⁴⁷ Jf. International Bar Associations rapport «Findings From the Directory of Regulators of the Legal Profession», 2016, s. 8.

⁴⁸ Jf. *Dagens Næringsliv* 9. mai 2016 s. 6-7.

⁴⁹ Jf. NOU 2015: 3 s. 501, utkastet til § 66.

⁵⁰ Jf. NOU 2015: 3 s. 499, utkastet til § 53.

⁵¹ Jf. NOU 2015: 3 s. 503, utkastet til § 75.

Ved siden av at saksbehandlingen effektiviseres, har dette også den fordel at fagmiljøet kan samles på ett sted. Dessuten vil tilsynet bli foretatt av et organ med innsikt i bransjen – med et godt grunnlag for også å drive forebyggende virksomhet.

Ved modellen forutsetter Advokatlovutvalget at veiledning blir en mer sentral del av Advokatsamfunnets virksomhet enn det har vært for Tilsynsrådet etter dagens system.⁵² Som ledd i dette finner vi et nytt virkemiddel i den foreslåtte modellen: Dersom Advokatsamfunnet blir oppmerksom på forhold som det finner grunn til å ta opp, kan det innkalle til en kollegial samtale.⁵³ Slike samtaler kan eksempelvis benyttes til å avklare faktum i en sak om mulige regelbrudd, eller de kan brukes til å veilede advokaten i et spørsmål som det er grunn til å tro at hun behøver mer kunnskap om. Gjennom veiledning vil ikke bare regelbrudd forebygges, men kvaliteten på advokattjenestene kan økes.⁵⁴ Kollegiale samtaler har fungert i en årrekke i Danmark.⁵⁵

Retter man blikket ut av Norge, ser man at et mer risikobasert tilsyn er under oppseiling.⁵⁶ Tanken er at tilsynet vil ha mer effekt dersom det særlig fokuseres på virksomheter som etter sin art har større risiko for mislighold. Foruten å beskytte forbrukerne og hjelpe advokatene, vil man slik kunne spare tid og penger for alle.

4.3 Advokatforeningens syn på forslaget

Hittil har jeg snakket om de to nye organene – Advokatsamfunnet og Advokatnemnda. Hva så med oss i Advokatforeningen? Etter en lang og grundig prosess i foreningen, har vi kommet til at vi kan slutte oss til Advokatsamfunnet. Men vi har satt to vilkår.

Det første er knyttet til Advokatsamfunnets handlingsrom i den rettspolitiske debatt. La meg forklare:

Etter lovforslaget må alle som ønsker å være advokat, være medlem av Advokatsamfunnet.

Det viktige med dette er at vi sikrer likt tilsyn med alle advokater. Alle advokater får dessuten demokratisk innflytelse over organisasjonens virksomhet. Advokatlovutvalget legger også vekt på at ordningen vil virke klargjørende for det rettssøkende publikum.⁵⁷ Vi er enige.

⁵² Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 28 og 353. Se også s. 499, utkastet til § 55.

⁵³ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 463 og 500, utkastet til § 56.

⁵⁴ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 45.

⁵⁵ Jf. Bekendtgørelse 1423 af 11. december 2007 om kollegial samtale.

⁵⁶ Se Susan Saab Fortney, «Back to the Future: Designing and Improving a System of Proactive Management-Based Regulation to Help Lawyers and Protect the Public», *Texas A&M University School of Law, Legal Studies Research Paper Series* No. 16-19, med videre henvisninger. Artikkelen er p.t. tilgjengelig her:

https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2812906. Se for øvrig danske *Advokaten* 10/2015 s. 9, «Forebyggelse er til gagn for hele standen».

⁵⁷ Jf. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 346.

For å sikre at medlemmenes foreningsfrihet ikke krenkes, har Advokatlovutvalget foreslått en plikt for Advokatsamfunnet til å opptre balansert i rettspolitiske spørsmål.⁵⁸ Dette er prinsipielt, og nok også faktisk, en innsnevring av Advokatforeningens yringsfrihet. Derfor er vårt første vilkår for at vi skal kunne tre inn i Advokatsamfunnet, at det ikke settes særnorske skranker for Advokatsamfunnets yringsfrihet. Vi ønsker de begrensinger og det handlingsrom som følger av EMK. Det er gledelig å oppleve at det fra politisk hold ikke synes å være noen vilje til å begrense vårt rettspolitiske spillerom utover dette.

Som en sikkerhetsventil kunne man for øvrig ha sett hen til for eksempel Irland, hvor det er obligatorisk medlemskap i advokatsamfunnet, men hvor man samtidig har anledning til å velge bort deler av medlemskapet som ikke har med tilsyn å gjøre.

Advokatforeningen har for det andre satt som vilkår at formålsbestemmelsen skal angi at Advokatsamfunnet også skal ivareta medlemmenes interesser.⁵⁹

Advokatlovutvalget har i sin utredning skissert noen alternative modeller for organisering av tilsyns- og disiplinærsystemet. Vi håper at regjeringen ikke faller ned på noen av disse. Men dersom den likevel skulle gjøre det, må følgende fire forhold være besørget for at Advokatforeningen kan støtte løsningen.

For det første må bransjen selv gi Regler for god advokatskikk. At bransjestandarder skulle vedtas av andre enn bransjen selv, vil representere et brudd på advokaters uavhengighet.

For det andre må advokatprofesjonen sikres rett til å engasjere seg i den rettspolitiske debatt som i dag.

For det tredje må ordningen med tilsyn av advokater og ileggelse av sanksjoner effektiviseres og forenkles, slik det er foreslått.

Og for det fjerde må tilsyns- og disiplinærorganene ha en tilstrekkelig uavhengighet fra staten. Staten er den motpart advokatene hyppigst må forholde seg til og er samtidig den mest ressurssterke.

5 Avslutning

Advokatforeningen arbeider kontinuerlig for å ivareta rettssikkerheten og advokatenes rammevilkår. Dette er ofte to sider av samme sak. Vi arbeider også for høy etisk og faglig standard for alle advokater. Vi har lenge tatt til orde for en advokatlov som ivaretar alle disse målene. Et utkast til en slik lov foreligger nå – endelig. Advokatloven omhandler advokater, men dens hensyn ligger hos rettsstaten og det rettshjelpsøkende publikum.

⁵⁸ Se NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 337 flg. og Thomas Horn, Notat til Advokatforeningen: Advokatlovutvalgets forslag om opprettelse av et Advokatsamfunn som skal forbyes å drive rettspolitisk virksomhet – forholdet til EMK artikkel 11, inntatt som vedlegg i NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet, på s. 521-534.

⁵⁹ Sml. NOU 2015: 3 Advokaten i samfunnet s. 497, utkast til § 44 annet ledd.

Samtidig som vi fortsetter vårt arbeid, bør regjeringen slutføre det store arbeidet som er gjort med advokatloven. Mens foreningens arbeid handler om å bygge sten på sten over tid, vil en vedtakelse av advokatloven representere et syvmilssteg – til beste for samfunnet, for brukerne av juridiske tjenester, og for det store flertall av samvittighetsfulle, kompetente og hardt arbeidende advokater.

Takk for oppmerksomheten.